Mapa Polski – najważniejsze wiadomości

Teoria w pigułce, przykłady i rozgrzewka

karta 1/6

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 15 pkt

Przypomnij sobie

- **Legenda** wyjaśnia znaki na mapie. Na **mapie ogólnogeograficznej** Polski widać ukształtowanie terenu, rzeki, jeziora i miasta, a na **mapie turystycznej** – szlaki, schroniska i parkingi.
- **Skala** mówi, ile razy zmniejszono odległości. Liczbowa 1 : 100 000 → mianowana 1 cm – 1 km (100 000 cm = 1 km). Skala liniowa to odcinek z podziałką.
- Odległość w terenie = odległość na mapie × mianownik skali. Im mniejszy mianownik, tym **większa skala** i więcej szczegółów. Plan i mapa turystyczna mają dużą skalę, a mapa całej Polski czy Europy w atlasie – małą.
- **Wysokość bezwzględna** – mierzona od poziomu morza (m n.p.m.); **względna** – różnica wysokości dwóch punktów.
- **Poziomice** łączą punkty o tej samej wysokości; gęste poziomice – stromy stok, rzadkie – łagodny. Na **mapie hipsometrycznej** odcienie zieleni oznaczają niziny, żółty i brązowy – wyżyny i góry, niebieski – wody.
- Na mapie i planie północ jest zwykle u góry. **Plan** to bardzo dokładny rysunek małego terenu, np. okolicy szkoły.

Z mapą w teren

odległość na mapie mierzymy linijką

igła kompasu wskazuje północ

znak szlaku: kolorowy pasek między białymi

na wycieczkę: mapa, woda, wygodne buty

Przykłady z wyjaśnieniem

Przykład 1. Skala 1 : 50 000 – ile to km w 1 cm?

50 000 cm = 500 m = 0,5 km.

Przykład 2. Szczyt ma 1500 m n.p.m., a dolina 300 m n.p.m. Jaka jest wysokość względna?

1500 – 300 = 1200 m.

Zadania

1 **Zamień skalę liczbową na mianowaną.** ___ / 2 pkt

1. 1 : 200 000 → 1 cm – _____ km
2. 1 : 25 000 → 1 cm – _____ m

2 **Która skala jest największa?** ___ / 1 pkt

A. 1 : 1 000 000 **B.** 1 : 100 000 **C.** 1 : 10 000 **D.** 1 : 5 000 000

3 **Uzupełnij.** ___ / 3 pkt

1. Wysokość mierzona od poziomu morza to wysokość _____.
2. Linie łączące punkty o tej samej wysokości to _____.
3. Objaśnienia znaków na mapie to _____.

Krajobrazy Polski – najważniejsze wiadomości

Teoria w pigułce, przykłady i rozgrzewka

karta 1/6

Imię i nazwisko: ..... Data: ..... Wynik: ..... / 12 pkt

Przypomnij sobie

- **Wysokogórski** – Tatry (u ich podnóża leży Zakopane): piętra roślinności (regiel dolny, regiel górny, kosodrzewina – karłowata sosna, hale, turnie), Rysy 2499 m n.p.m. – najwyższy szczyt Polski, ciepły wiatr halny.
- **Wyżynny krasowy** – Wyżyna Krakowsko-Częstochowska (np. Częstochowa, Ojców): wapienie, jaskinie (np. Jaskinia Łokietka w Ojcowskim Parku Narodowym), ostańce (np. Maczuga Herkulesa), zamki Szlaku Orlich Gniazd.
- **Rolniczy** – Wyżyna Lubelska (np. okolice Lublina i Kazimierza Dolnego): żyzne gleby na lessach, pola uprawne, wąwozy.
- **Nizinny** – Nizina Mazowiecka (np. okolice Łowicza): płaski teren, pola i łąki w dolinach rzek.
- **Wielkomiejski** – Warszawa: wysoka zabudowa, gęsta sieć dróg, usługi.
- **Miejsko-przemysłowy** – Wyżyna Śląska (np. Katowice): kopalnie, huty, hałdy, miasta połączone ze sobą.
- **Pojezierny** – Pojezierze Mazurskie (np. Mikołajki): jeziora polodowcowe (rynnowe – długie i wąskie), pagórki morenowe z kamieniami przyniesionymi przez lądolód ze Skandynawii; największe jezioro Polski – Śniardwy.
- **Nadmorski** – Pobrzeże Słowińskie (np. Łeba): plaże, ruchome wydmy, jeziora przybrzeżne (Łebsko).
- **Dziedzictwo**: parki narodowe (np. Tatrzański, Słowiński, Ojcowski) i obiekty UNESCO (np. Stare Miasto w Warszawie, krzyżacki zamek w Malborku, Puszcza Białowieska, zabytkowa kopalnia w Tarnowskich Górach). Człowiek zmienia krajobraz – buduje drogi i miasta, ale też sprząta hałdy i zakłada parki.

Po Polsce

Maczuga Herkulesa w Ojcowie

kolejka na Kasprowy Wierch

zwiedzanie Jaskini Łokietka

zdjęcia pomagają opisać okolicę

Przykłady z wyjaśnieniem

Przykład 1. Jak powstały wąwozy na Wyżynie Lubelskiej?
Less jest miękki – woda deszczowa łatwo go rozmywa i żłobi głębokie wąwozy.

Przykład 2. Skąd na Mazurach tyle jezior?
Lądolód i wody płynące pod nim żłobiły zagłębienia (rynny), a lądolód zostawiał osady; po jego stopieniu zagłębienia wypełniła woda.

Zadania

1 **Połącz krajobraz z charakterystycznym elementem.** ___ / 4 pkt

1. nadmorski	a) ostańce i jaskinie
2. pojezierny	b) wydmy i plaże
3. wyżynny krasowy	c) turnie i kosodrzewina
4. wysokogórski	d) jeziora rynnowe

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____

Lądy i oceany na Ziemi – najważniejsze wiadomości

Teoria w pigułce, przykłady i rozgrzewka

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 12 pkt

Przypomnij sobie

- Kontynenty (od największego): **Azja, Afryka, Ameryka Północna, Ameryka Południowa, Antarktyda, Europa, Australia**.
- Oceany: **Spokojny** – największy i najgłębszy (Rów Mariański), **Atlantycki**, **Indyjski**, **Arktyczny** – najmniejszy, wokół bieguna północnego. Wokół Antarktydy wyróżnia się też Ocean Południowy. **Arktyka** to obszar wokół bieguna północnego – głównie Ocean Arktyczny pokryty lodem morskim.
- Położenie oceanów: Atlantycki – między Europą i Afryką a obiema Amerykami; Indyjski – między Afryką, Azją i Australią; Spokojny – między Azją i Australią a Amerykami; Arktyczny – na północ od Europy, Azji i Ameryki Północnej.
- Wody zajmują ok. 71% powierzchni Ziemi, lądy – ok. 29%. Na półkuli północnej jest więcej lądów niż na południowej.
- **Równik** dzieli Ziemię na półkulę północną i południową, a **południk zerowy** (przechodzi przez Greenwich w Londynie) i **180°** – na wschodnią i zachodnią. Ważne równoleżniki:

linia	szerokość	przecina kontynenty
równik	0°	Afrykę, Amerykę Południową (jej północną część), wyspy Azji
zwrotnik Raka	23°26′N	Afrykę, Azję, Amerykę Północną
zwrotnik Koziorożca	23°26′S	Afrykę, Amerykę Południową, Australię
koło podbiegunowe północne	66°34′N	Europę, Azję, Amerykę Północną
koło podbiegunowe południowe	66°34′S	Antarktydę

- W całości na półkuli południowej leżą stały ląd Australii i Antarktyda. Australia leży też w całości na półkuli wschodniej, a obie Ameryki – na zachodniej.
- Wielkie formy powierzchni Ziemi: Himalaje w Azji (Mount Everest – najwyższy szczyt Ziemi), Andy wzdłuż zachodniego wybrzeża Ameryki Południowej, Góry Skaliste w Ameryce Północnej, Nizina Amazonki w Ameryce Południowej, Sahara w Afryce.
- Przylądki: Dobrej Nadziei – na południu Afryki, Horn – na południowym krańcu Ameryki Południowej.
- Pierwsze wyprawy: Krzysztof Kolumb dotarł do Ameryki (1492), Vasco da Gama opłynął Afrykę (Przylądek Dobrej Nadziei) i dotarł do Indii (1498), wyprawa Ferdynanda Magellana (po jego śmierci w 1521 r. dowodził nią Juan Sebastián Elcano) jako pierwsza opłynęła Ziemię (1519–1522).

Morza i żeglarze

karawela – żaglowiec dawnych odkrywców

jacht – rejs dookoła świata

latarnia morska nocą wskazuje drogę statkom

luneta przybliża widok dalekiego brzegu

Strefy klimatyczne i krajobrazy strefy gorącej – ćwiczenia podstawowe

karta 2/6

Sprawdzam, czy rozumiem podstawy

Imię i nazwisko: ..... Data: ..... Wynik: ..... / 11 pkt

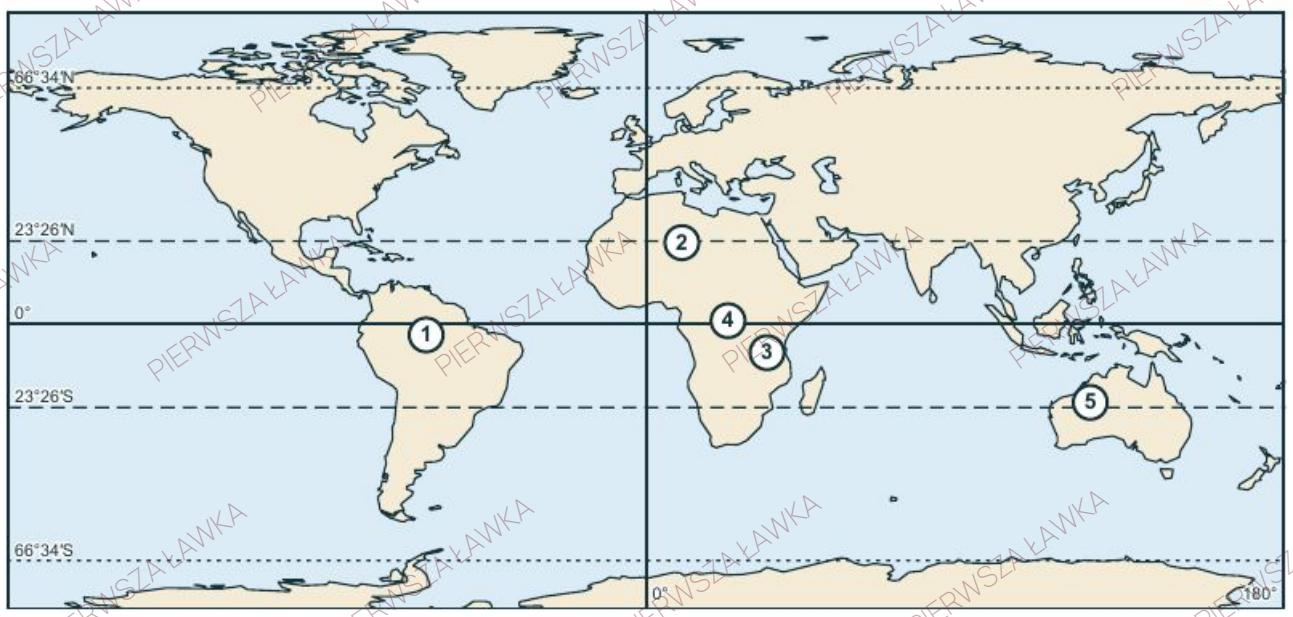
Pamiętaj: w obliczeniach zapisz działanie, wynik i jednostkę °C.

1 **W Kairze najcieplejszy miesiąc ma średnio 29°C, a najchłodniejszy 14°C. Oblicz amplitudę roczną.** ___ / 1 pkt

2 **Oceń prawdziwość zdań.** ___ / 3 pkt

1. W lesie równikowym żyje mało gatunków roślin i zwierząt.	P	F
2. Na sawannie występuje pora deszczowa i pora sucha.	P	F
3. Baobab rośnie na sawannie.	P	F

3 **Na mapie numerami oznaczono obszary w strefie gorącej. Wpisz, jaki krajobraz występuje w każdym z nich: las równikowy, sawanna czy pustynia gorąca.** ___ / 5 pkt

1 – _____ 4 – _____

2 – _____ 5 – _____

3 – _____

4 **Podaj dwa przystosowania wielbłąda do życia na pustyni.** ___ / 2 pkt

_____

_____

Krajobrazy strefy umiarkowanej i zimnej – najważniejsze wiadomości

Teoria w pigułce, przykłady i rozgrzewka

karta 1/6

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 13 pkt

Przypomnij sobie

- **Śródziemnomorski** (wybrzeża Morza Śródziemnego, np. w Hiszpanii, Włoszech, Grecji): gorące, suche lata i łagodne, deszczowe zimy; oliwki, winorośl, cytrusy; turystyka.
- **Las liściasty i mieszany strefy umiarkowanej** (np. w Polsce): cztery pory roku, opady przez cały rok; buk, dąb i klon zrzucają liście jesienią, wiosną kwitnie runo; jeleń, sarna, dzik, wiewiórka.
- **Step**: trawy, żyzne czarnoziemy – uprawa zbóż (np. na Ukrainie); mało opadów, gorące lata i mroźne zimy; żyją tu np. susły.
- **Tajga** (północ Rosji, np. Syberia, i północ Kanady): lasy iglaste (świerk, sosna, modrzew), długie mroźne zimy, krótkie lata; łoś, niedźwiedź brunatny, ryś; ludzie pozyskują drewno.
- **Tundra** (strefa podbiegunowa, na północ od tajgi): wieloletnia zmarzlina (latem rozmarza tylko cienka warstwa, tworzą się bagna), mchy, porosty, niskie karłowate brzozy i wierzby rosnące kępami; renifer (gęsta sierść, szerokie racice), lis polarny (gęste futro, zimą białe, małe uszy); hodowla reniferów.
- **Pustynia lodowa** (strefa okołobiegunowa): lądolody Antarktydy (pingwiny) i Grenlandii.
- **Strefowość** – krajobrazy zmieniają się od równika ku biegunom. **Piętrowość** – zmieniają się w górach wraz z wysokością, bo im wyżej, tym zimniej (w Himalajach od dołu: lasy liściaste, lasy iglaste, łąki, a najwyżej skały i lodowce). Himalaje (Azja) – Mount Everest 8849 m n.p.m., najwyższy szczyt świata.

W podróży przez strefy

notatki z podróży pomagają porównać krajobrazy

zawilec gajowy w runie lasu

zwierzęta obserwuj z daleka

płatek śniegu ma sześć ramion

Przykłady z wyjaśnieniem

Przykład 1. Dlaczego w tundrze nie rosną wysokie drzewa?
Lato jest krótkie i chłodne, a zmarzlina nie pozwala zapuścić głębokich korzeni.

Przykład 2. Dlaczego nad Morzem Śródziemnym uprawia się oliwki?
Drzewa oliwne dobrze znoszą suche, gorące lata i łagodne zimy.

Zadania

1 **Połącz krajobraz z roślinnością.** ___ / 4 pkt

1. tajga	a) trawy
2. tundra	b) mchy, porosty, karłowate drzewa
3. step	c) lasy iglaste
4. śródziemnomorski	d) oliwki, winorośl, zarośla krzewów

1 ___ 2 ___ 3 ___ 4 ___

Mapa Polski – w praktyce

Tekst, źródło, doświadczenie lub sytuacja z życia

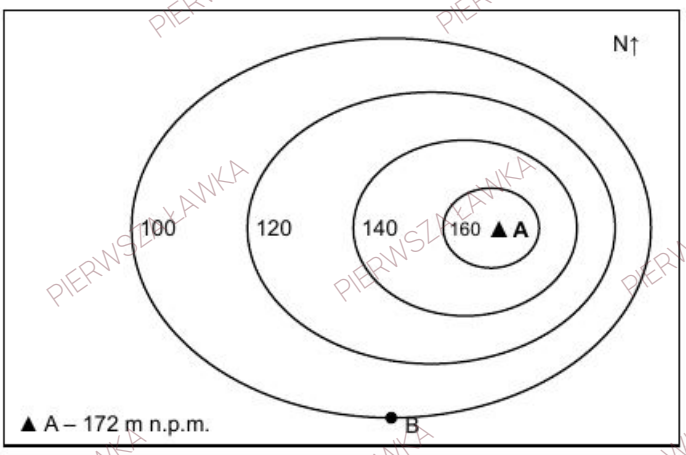
karta 4/6

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 18 pkt

Pamiętaj: kierunek podawaj od obiektu, od którego zaczynasz: „X leży na … od Y”.

1 **Na rysunku przedstawiono wzgórze na mapie poziomicowej (poziomice co 20 m). Wysokość szczytu A podano pod rysunkiem. Odczytaj wysokość punktu B leżącego na poziomicy, oblicz wysokość względną między A i B i wskaż, który stok – zachodni czy wschodni – jest bardziej stromy.**

___ / 4 pkt

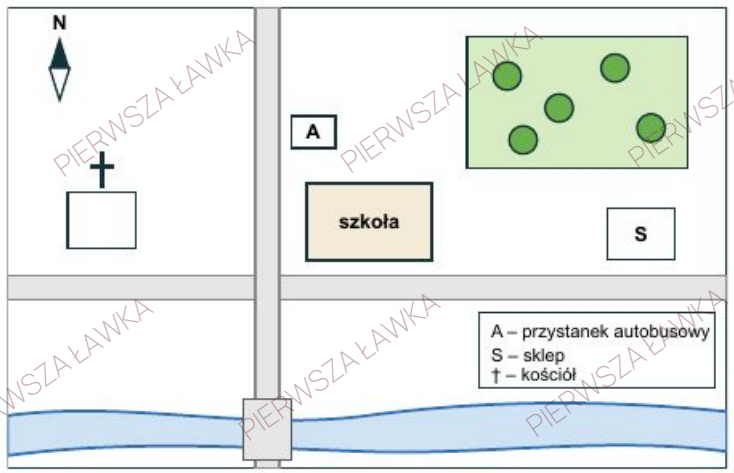

2 **Przeanalizuj plan okolicy szkoły i wykonaj zadania.**

___ / 7 pkt

Plan okolicy szkoły

Plan uproszczony, przygotowany na potrzeby zadania

Krajobrazy Polski – ćwiczenia podstawowe

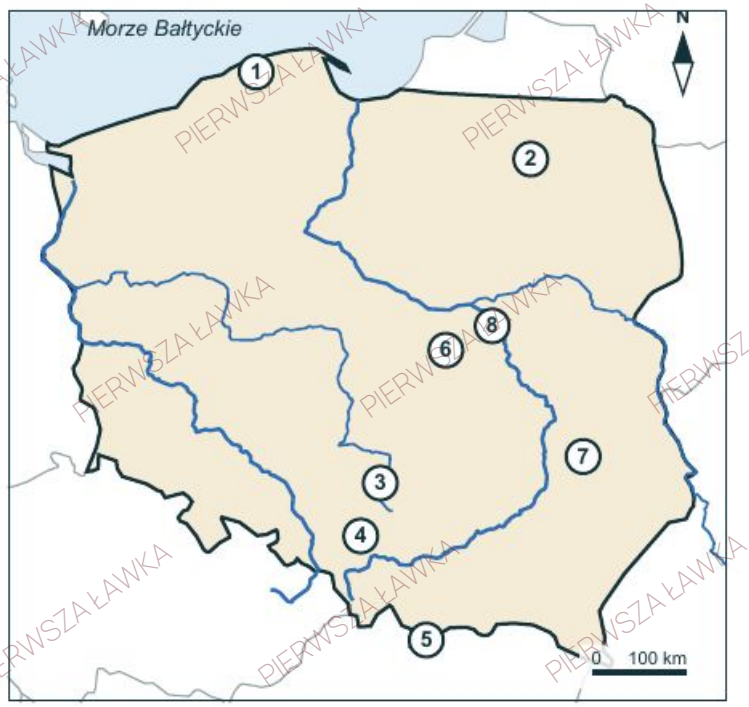
Sprawdzam, czy rozumiem podstawy

karta 2/6

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 23 pkt

Pamiętaj: opisując krajobraz, patrz po kolei na teren, wody, roślinność i zabudowę.

1 Na mapie numerami oznaczono krainy i miasto. Wpisz właściwy numer. ___ / 8 pkt

Tatry – _____

Pobrzeże Słowińskie – _____

Wyżyna Krakowsko-Częstochowska – _____

Warszawa – _____

Nizina Mazowiecka – _____

Wyżyna Śląska – _____

Pojezierze Mazurskie – _____

Wyżyna Lubelska – _____

2 Oceń prawdziwość zdań. ___ / 3 pkt

1. Ruchome wydmy występują w Słowińskim Parku Narodowym.	P	F
2. Less jest skałą twardą, odporną na rozmywanie.	P	F
3. W Tatrach występują piętra roślinności.	P	F

Lądy i oceany na Ziemi – ćwiczenia podstawowe

Sprawdzam, czy rozumiem podstawy

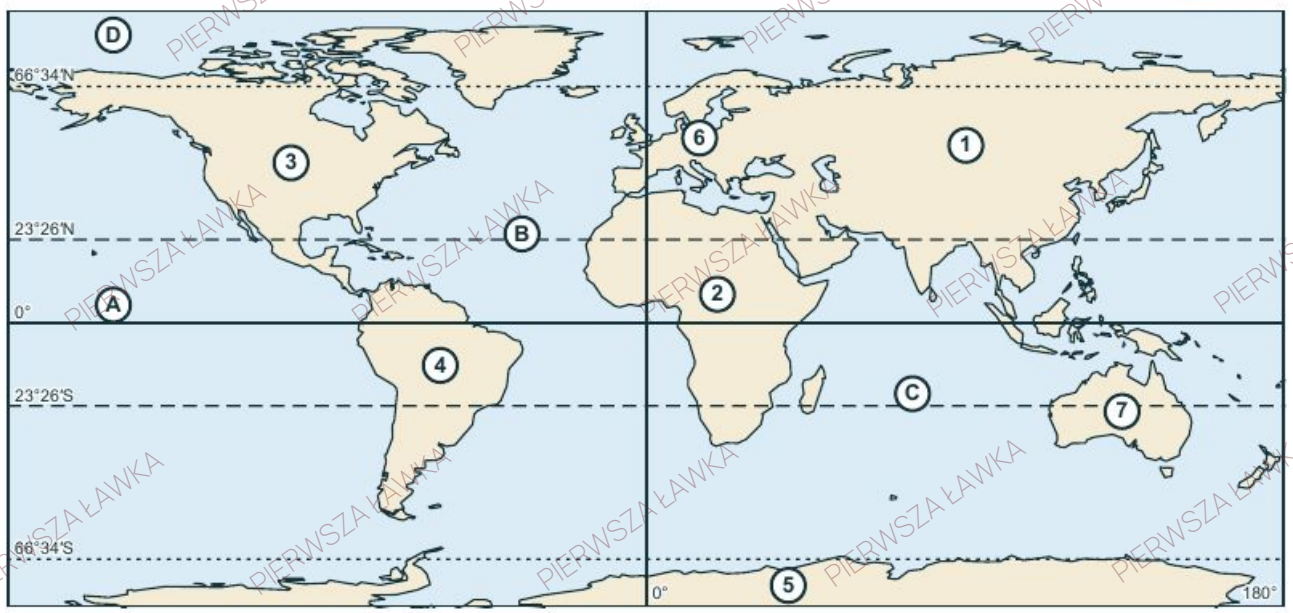
karta 2/6

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 24 pkt

Pamiętaj: zanim wpiszesz odpowiedź, odszukaj obiekt na mapie w atlasie.

1 Na mapie cyframi oznaczono kontynenty, a literami oceany. Wpisz właściwe oznaczenia.

___ / 11 pkt

Afryka – _____

Europa – _____

Australia – _____

Azja – _____

Ameryka Północna – _____

Ameryka Południowa – _____

Antarktyda – _____

Ocean Indyjski – _____

Ocean Arktyczny – _____

Ocean Spokojny – _____

Ocean Atlantycki – _____

2 Połącz podróżnika z dokonaniem. Jedno dokonanie jest niepotrzebne.

___ / 3 pkt

1. Krzysztof Kolumb
2. Vasco da Gama
3. Ferdynand Magellan

a) pierwszy na biegunie południowym

b) dotarcie do Ameryki

c) wyprawa dookoła świata

d) droga morska do Indii

1 ____ 2 ____ 3 ____

3 Oceń prawdziwość zdań.

___ / 3 pkt

1. Na półkuli południowej jest więcej lądów niż na północnej.	P	F
2. Europa i Azja tworzą Eurazję.	P	F
3. Ocean Arktyczny jest najmniejszy.	P	F

Strefy klimatyczne i krajobrazy strefy gorącej – w praktyce

karta 4/6

Tekst, źródło, doświadczenie lub sytuacja z życia

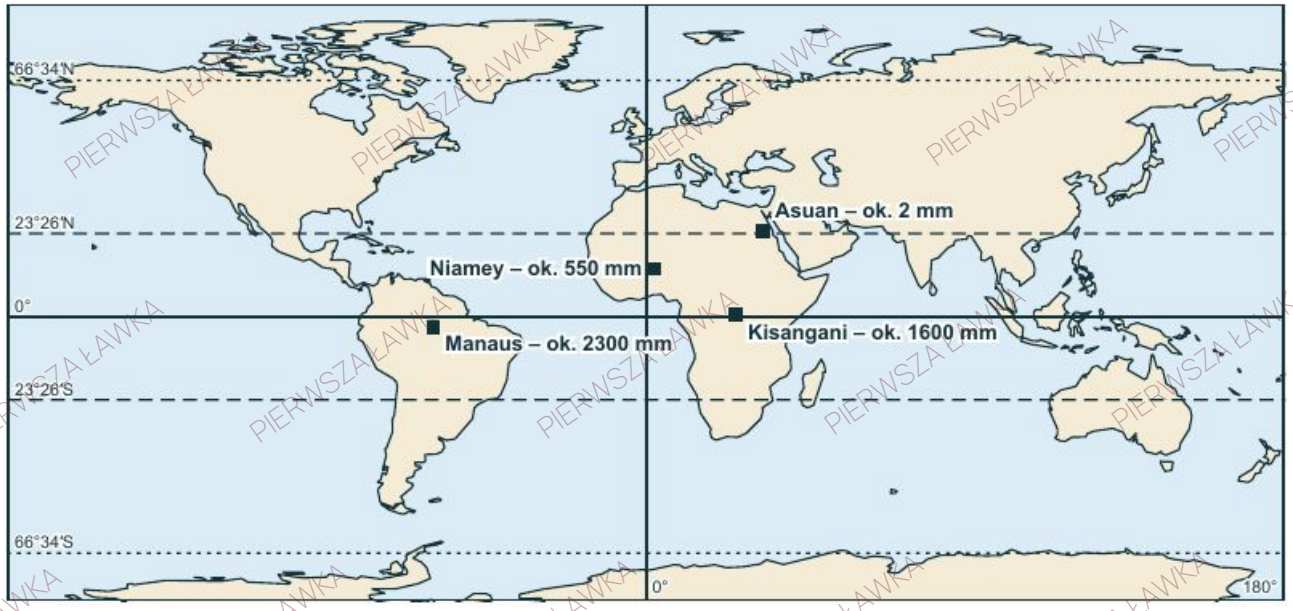
Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 12 pkt

Pamiętaj: uzasadniając, powołaj się na liczby z tabeli, mapy lub wykresu.

1 **Na mapie podano roczne sumy opadów w czterech stacjach. Przeanalizuj mapę i wykonaj zadania.** ___ / 5 pkt

Roczne sumy opadów

Dane przybliżone

1.1 **Uzupełnij.** ___ / 3 pkt

1. Stacja z największą roczną sumą opadów: _____
2. Stacja na pustyni gorącej: _____
3. Stacja na sawannie: _____

1.2 **Jak zmieniają się roczne sumy opadów od Kisangani przez Niamey do Asuanu? Napisz, jak zmienia się przy tym krajobraz.** ___ / 2 pkt

2 **Zaproponuj trzy rzeczy, które zabierzesz na wycieczkę na Saharę, i uzasadnij wybór.** ___ / 2 pkt

Krajobrazy strefy umiarkowanej i zimnej – ćwiczenia podstawowe

karta 2/6

Sprawdzam, czy rozumiem podstawy

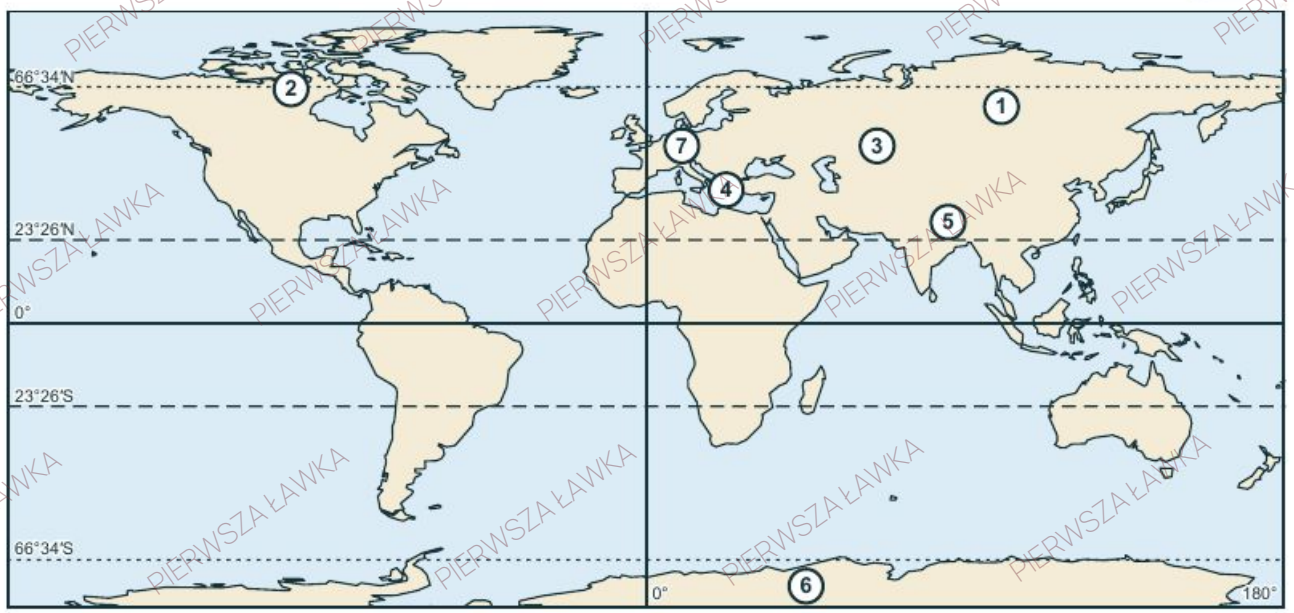
Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 14 pkt

Pamiętaj: rozpoznając krajobraz, przyjrzyj się roślinom, zwierzętom i ukształtowaniu terenu.

1 Oceń prawdziwość zdań. ___ / 3 pkt

1. Tajga to lasy liściaste.	P	F
2. Latem w krajobrazie śródziemnomorskim jest sucho.	P	F
3. Renifer żyje w tundrze.	P	F

2 Na mapie numerami oznaczono obszary różnych krajobrazów. Wpisz właściwe numery. ___ / 7 pkt

krajobraz śródziemnomorski – _____

las liściasty strefy umiarkowanej – _____

tajga – _____

tundra – _____

pustynia lodowa – _____

Himalaje – _____

step – _____

3 Przyporządkuj zwierzęta. ___ / 4 pkt

łoś renifer ryś lis polarny

tajga	tundra

CO JESZCZE JEST W ŚRODKU

Geografia, klasa 5 – pakiet 5 zestawów (30 kart pracy)

Podgląd pokazał 10 z 65 stron. Pełna wersja: 65 stron A4, PDF do druku i DOCX do edycji.

- Lądy i oceany na Ziemi – zestaw 6 kart pracy z kluczem, klasa 5
- Mapa Polski – zestaw 6 kart pracy z kluczem, klasa 5
- Krajobrazy Polski – zestaw 6 kart pracy z kluczem, klasa 5
- Strefy klimatyczne i krajobrazy strefy gorącej – zestaw 6 kart pracy z kluczem, klasa 5
- Krajobrazy strefy umiarkowanej i zimnej – zestaw 6 kart pracy z kluczem, klasa 5

Kup pełną wersję – plik od razu na e-mail

pierwszalawka.pl/material/geografia-klasa-5-pakiet-zestawow-kart-pracy